

การใช้คำแผลงภาษาเขมรในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ ในแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ชั้นมัธยมศึกษา

ชลธิชา จันทร์ขาว¹, อนันต์ อารีพงษ์² และ จริญญา ธรรมโชโต²

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

จังหวัดสงขลา 90000

²คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

จังหวัดสงขลา 90000

อีเมล: vernear_pang@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้คำแผลงภาษาเขมรในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ ในแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ชั้นมัธยมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 27 เรื่อง โดยตรวจสอบและหาความหมายของคำแผลงภาษาเขมรจากพจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับบูรณะพระยาอนุমানราชชน เล่ม 1-5 หนังสือร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทยของอุไรศรี วรตะริน พจนานุกรม คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยและหนังสือเขมรใช้ไทยยืมของศานติ ภัคตีคำ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 โดยเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการใช้คำแผลงภาษาเขมรในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ ในแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ชั้นมัศึกษามี 2 ประเด็น ได้แก่ การใช้คำแผลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสในฉันทลักษณ์และการใช้คำแผลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นคำในฉันทลักษณ์ บทความนี้ จึงแสดงให้เห็นถึงการนำคำยืมและคำแผลงภาษาเขมรมาใช้ในภาษาไทย รวมทั้งแสดงให้เห็นภูมิรู้และความสามารถของกวีในการนำคำยืมและคำแผลงภาษาเขมรเป็นจำนวนมากมาใช้ประพันธ์จนเป็นวรรณคดีที่มีความไพเราะและน่าสนใจ

คำสำคัญ: คำแผลง, ภาษาเขมร, แบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์

Borrowed Khmer Derivatives Appearing in Thai Textbook Series for Literary Appreciation in Matthayomsuksa Level

Chonthicha Jankhao¹, Anan Arreepong² and Jarinya Tammashoto²

¹Faculty of Education, Taksin University, Songkhla 90000, Thailand

²Faculty of Humanities, Taksin University, Songkhla 90000, Thailand

E-mail: vernear_pang@hotmail.com

Abstract

This article is intended for educational purposes by investigating the use of words derived from Khmer language in 27 pieces of literary work in the Thai textbook series for literary appreciation in Matthayomsuksa level (High School) approved in B.E. 2551 by the Ministry of Education as the foundation core curriculum. The words were checked for their meanings according to 1) the Khmer-Thai dictionary number 1-5 compiled by Praya Anumarnrartchaton, 2) Traces of Khmer Language in Thai Language Book by Uraisri Varasarin, 3) Dictionary of Borrowed Words from Khmer language in Thai language and 4) Khmer Use - Thai Borrow Book of Santi Pakdeekam, and 5) The Dictionary of Royal Academy, B.E. 2554. The data were reported in descriptive form. The study indicates two issues in adoption of words derived from Khmer in the literary work series of Matthayomsuksa 2. The use of derived Khmer language served firstly the rhyming schemes and sounds, and secondly the poetic and word play in

prosody. The demonstration of borrowed words and derived Khmer language used in Thai language reflects the wisdom and poetic ability of the poets to employ a large number of derived Khmer words and borrowed words to create melodious and interesting literature.

Keywords: derived word, Khmer language, thai textbook literary

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร เพราะมนุษย์ใช้ภาษาในการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด หรือความต้องการของตน ต่อผู้อื่น นอกจากนี้ภาษายังเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีวิวัฒนาการมายาวนาน และมีลักษณะแตกต่างกัน การติดต่อสื่อสาร จึงย่อมส่งผลต่อการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมทางภาษา สิ่งนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ภาษาเจริญงอกงาม ช่วยให้การสื่อสารความหมายและการติดต่อสัมพันธ์สะดวกยิ่งขึ้น (Sangponsit, 1981) กล่าวภาษาทุกภาษาจะมีภาษาอื่น ๆ เข้ามาปะปน เพราะภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและสื่อความคิดของมนุษย์ ภาษาจึงนับเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีการถ่ายทอดและหยิบบ่มกัน ทำให้ภาษามีค่าใช้มากขึ้น และทำให้สะดวกในการติดต่อสื่อสารกัน กล่าวคือภาษาเขมรกับภาษาไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางสภาพภูมิศาสตร์ ทางประวัติศาสตร์ และทางการเมืองการปกครอง (Kodkanok, 1999) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของเขมรที่มีต่อไทย ในสมัยอยุธยาว่า ไทยรับเอาเขมรเป็นแม่แบบของวัฒนธรรมในทุกด้าน ทั้งลัทธิความเชื่อทางศาสนา พราหมณ์ ระบบการเมืองการปกครอง สถาปัตยกรรม ศิลปะ วรรณกรรม และภาษา ซึ่งภาษาเขมรและภาษาไทยแม้เป็นภาษาต่างตระกูลกัน แต่เนื่องจากเขมรและไทย มีอาณาเขตติดต่อกัน มีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลาช้านานทั้งในฐานะมิตรและศัตรู จึงทำให้มีคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมรเป็นจำนวนมาก และขณะเดียวกันก็มีคำยืมภาษาเขมรจำนวนไม่น้อยที่ยืมมาใช้ในภาษาไทย

การยืมภาษาเขมรเข้ามาใช้ในภาษาไทยมีจำนวนมาก และครอบคลุมในทุกวงศัพท์ (Worrasarin, 2010) จำแนกคำเขมรในไทยออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ ศัพท์เกี่ยวกับชีวิต บุคคลและสังคม ความชำนาญด้านต่าง ๆ ธรรมชาติ สัตว์ พฤกษศาสตร์ และราชาศัพท์ โดยคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในภาษาไทยจะมีลักษณะการยืมทั้งการยืมคำเต็มและคำแผลง เพราะภาษาเขมร จัดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร เป็นภาษาคำติดต่อ (agglutinative language) จึงมีการเติมหน่วย

คำเติม (affixation) ทั้งการเติมหน่วยคำเติมหน้า (prefix) และการเติมหน่วยคำเติมกลาง (infix) การเติมหน่วยคำถือเป็นวิธีการสร้างคำที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาเขมรที่เรียกว่า การแปลงคำ (derived word) ซึ่งการสร้างคำแปลงในภาษาเขมรโดยการเติมหรือการแทรกหน่วยคำเติมทั้งการเติมหน่วยหน้าศัพท์และการเติมหน่วยกลางศัพท์นั้น (Tongkamwan, 1971) ได้อธิบายว่า คำแปลงชนิดที่เรียกว่า คำเติมหน้า หรืออุปสรรคมีอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ อุปสรรค บง, บณ, บณ, บน และบំ เช่น เกิด ความหมาย เกิด แปลงเป็น บงเกิด ความหมาย ทำให้เกิด อุปสรรค กณ, กณ, กน และกั เช่น แบก ความหมาย แดก แปลงเป็น กัแบก หรือ กมแบก ความหมาย ซึ่งแดก สิ่งที่แดก อุปสรรค ป, ผ, พ และ ภ เช่น จาญ์ ความหมาย แพ้ แปลงเป็น ผจาญ์ ความหมาย ทำให้แพ้อุปสรรค สี่ เช่น รวม ความหมาย รวม แปลงเป็น สี่รวม ความหมาย ทำให้รวม และอุปสรรค พร เช่น มูล ความหมาย รวบรวมกัน แปลงเป็น พรมูล ความหมาย ทำให้รวบรวมกัน คำแปลงชนิดที่เรียกว่า คำเติมกลาง มีหลายลักษณะ ได้แก่ คำเติม -ณ หรือ -น เช่น เจียร ความหมาย เจียน แปลงเป็น จัเนียร ความหมาย เศษที่เจียนออกไป คำที่ลงนิคหิตอาคม -เช่น เกญา ความหมาย ร้อน แปลงเป็น กัเกญา ความหมาย ไอร้อน ความร้อน คำที่เติม -ห เช่น ชิง ความหมาย โกรธ เคื่อง แปลงเป็น กัหิง หรือ กมหิง ความหมาย ความโกรธ ความเคื่อง คำที่เติม น เช่น เกีย ความหมาย หนุน แปลงเป็น เขเนีย ความหมาย สิ่งที่ใช้สำหรับหนุน คือ หมอน คำที่แทรก ร แล้วเติม ณ หรือ น เช่น ทูล ความหมาย ทุน แปลงเป็น ทุรนูล ความหมาย จำนวนของที่พอจะทุนไปได้เที่ยวหนึ่ง คำที่เติม บ เช่น รำ ความหมาย รำ แปลงเป็น รบำ ความหมาย การเล่นพ้อนรำ และคำที่เติม ม เช่น เลีส ความหมาย เกิน หรือ ล่วง แปลงเป็น เลมีส ความหมาย ล่วงเกิน หรือฝ่าฝืน

การสร้างคำดังกล่าวนำมาใช้ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งในชีวิตประจำวันและนำมาใช้ในการประพันธ์ประเภทร้อยกรอง เพื่อเพิ่มคำขึ้นใช้ใน

ภาษาและเพื่อประโยชน์ทางความไพเราะ ของเสียงสัมผัสในการแต่งคำประพันธ์ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาคำแผลงภาษาเขมรในภาษาไทย จากแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ชั้นมัธยมศึกษา เนื่องจากภาษาไทยมีกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ซับซ้อน มีการนำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งในการเรียนการสอนในชีวิตประจำวัน และในการแต่งคำประพันธ์ ผู้ใช้จึงต้องเข้าใจหลักภาษาและใช้ภาษาให้ถูกต้อง สามารถสื่อสารหรือนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นหลักการใช้ภาษาและความงดงามของภาษาเขมรในวรรณคดี เห็นความเคลื่อนไหวของการใช้คำแผลงภาษาเขมรในวรรณคดีอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน และเป็นแนวทางในการศึกษาการสร้างคำประเภทคำแผลง รวมทั้งเป็นคลังคำศัพท์ในการศึกษาวรรณคดีที่ปรากฏในแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) และเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้ (1) สืบค้นข้อมูลจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะการยืม คำแผลงที่ปรากฏในแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 27 เรื่อง (2) จำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามขอบเขตด้านเนื้อหาเฉพาะคำยืมและคำแผลง ภาษาเขมรที่ผู้วิจัยสามารถสันนิษฐานเบื้องต้นว่าเป็นคำภาษาเขมร แล้วนำมาตรวจสอบ และหาความหมายของคำจากพจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชน เล่ม 1-5 หนังสือร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทยของอุไร ศรี วรศะริน พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยและหนังสือเขมรใช้ไทย ยืม ของศานติ ภัคดีคำ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และวิเคราะห์คำแผลงที่ปรากฏในแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ชั้นมัธยมศึกษาด้านต่าง ๆ ตามประเด็นในวัตถุประสงค์และขอบเขตด้านเนื้อหาอย่างละเอียด (3) นำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลและอภิปรายผล

การศึกษาคำแปลงภาษาเขมรในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ที่ปรากฏในแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 27 เรื่อง ได้แก่ เรื่องนิราศภูเขาทอง โคลงโลกนิติ สุภาชิตพระร่วง ภาพยนตร์ไชยสุริยา ภาพยนตร์เข็มเครื่องควาหวาน บทเสภาสามัคคีเสวก ตอนวิศวกกรรมมา และสามัคคีเสวก โคลงภาพพระราชพงศาวดาร บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก ภาพยนตร์โคลงประพาสธารทองแดง โคลงสุภาชิต พระราชชินิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า พระอภัยมณี ตอนพระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร อิศรญาณภาษิต บทพากย์เอราวัณ นมัสการมาตาปิตุคุณและนมัสการอาจริยคุณ อิเหนา ตอน ศีกะหมังกุหนิง นิราศนครินทร์คำโคลง มงคลสูตรคำฉันท์ มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี ลิลิตตะเลงพ่าย บทละครพูดคำฉันท์เรื่องมัทนะพาธา คัมภีร์ฉันทศาสตร์ แพทยศาสตร์สงเคราะห์เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา ภาพยนตร์เห่เรือ สามัคคีเภทคำฉันท์ ไตรภูมิพระร่วง ตอนมนุสสุภูมิ ขัตติยพันธกรณี ผลการศึกษาปรากฏลักษณะการใช้คำแปลงภาษาเขมรในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำแปลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสในฉันทลักษณ์ และการใช้คำแปลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นคำในฉันทลักษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การใช้คำแปลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสในฉันทลักษณ์
เป็นกลวิธีสำคัญที่กวีต้องพิถีพิถันในการสร้างความงดงามของภาษาด้านเสียงเพื่อให้คำประพันธ์มีความไพเราะและสละสลวย การใช้คำแปลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสในฉันทลักษณ์ ผู้วิจัยแยกการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การใช้คำแปลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสสระ และการใช้คำแปลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ ดังนี้

1.1 การใช้คำแปลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสสระ
คือ คำที่มีเสียงสระเดียวกัน และหากมีตัวสะกดต้องเป็นตัวสะกดที่อยู่ในมาตรา

เดียวกัน การเล่นเสียงสัมผัสสระปรากฏ 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การเล่นเสียงสัมผัสนอก คือ คำทำยวรรคตันไปสัมผัสกับคำ ในวรรคต่อไปตามแบบและต้อง ไม่ซ้ำเป็นคำเดียวกัน ด้วยสัมผัสนอกนี้เป็นสัมผัสบังคับ คือ ต้องเป็นสัมผัสสระและมีตามข้อบังคับของฉันทลักษณ์ จากการศึกษาการใช้คำแผลงเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสสระพบการเล่นเสียงสัมผัสนอก 2 ลักษณะ ได้แก่ **สัมผัสระหว่างวรรค** คือ สัมผัสที่เกิดจากคำสุดท้ายของวรรคตันสัมผัสกับคำอื่นในวรรคต่อไปตามข้อบังคับของฉันทลักษณ์ อีกทั้งต้องไม่ใช่คำเดียวกัน ซึ่งพบการใช้จำนวน 26 ครั้ง เช่น ...ทั้งอาวุธต่างต่างก็**ชำนาญ** จะ**ผลาญ**บพหลังม้าเห็นยากใจ (Literacy matthayomsuksa level 4, 2014) จากคำประพันธ์ข้างต้น คำว่า “**ชำนาญ**” มาจากภาษาเขมรว่า ชำนาญ เป็นคำแผลง ภาษาเขมรและภาษาไทยมีความหมายเดียวกัน คือ เชี่ยวชาญ จัดเจน มาจากคำเดิมภาษาเขมรว่า ชาญ ภาษาเขมรและภาษาไทยมีความหมายเดียวกัน คือ ชำนาญ เชี่ยวชาญ คำว่า ชำนาญ ปรากฏในตำแหน่งสุดท้ายของวรรคที่สาม ส่งสัมผัสไปยังคำที่สองของวรรคที่สี่ คือคำว่า “**ผลาญ**” เป็นคำแผลงมาจากภาษาเขมรว่า ผลาญ มีความหมายคือ ทำให้พินาศ ไทยใช้ในความหมายว่า ทำลายให้หมดสิ้นไป บางทีหมายถึง ทำลายทรัพย์สินให้หมดสิ้นไป เช่น ผลาญพ่อผลาญแม่ คือ ทำลายทรัพย์สินสมบัติของพ่อแม่ให้หมดสิ้นไป มาจากคำเดิมภาษาเขมรว่า ลาญ มีความหมายว่า วินาศ เสียหาย อันตราย ไทยใช้ในความหมายว่า แดก หัก ทำลาย **สัมผัสระหว่างบท** คือ สัมผัสที่เกิดจากคำของบทแรกสัมผัสกับคำอื่น ๆ ของบทต่อไปตามข้อบังคับของฉันทลักษณ์ และต้องไม่ใช่คำเดียวกัน ซึ่งพบการใช้จำนวน 6 ครั้ง เช่น

...สินสมุทรสุดฉลาดไม่อาจบอก   อย่าซ้ำหลอกลวงแม่พูดแก้ไข
มิใช่การมารดาจะคลาไคล   ขอเชิญไปอยู่ในถ้ำให้**สำราญ**
ซึ่งจะให้ไปบอกออกมาหา   พระบิดาชี้ฉลาดไม่อาจ**หาญ**
พระแม่อย่าทารกรรมให้รำคาญ   ไม่ชำนานบิตูรงค์คงจะมา...

(Literacy matthayomsuksa level 3, 2014)

จากคำประพันธ์ข้างต้นคำว่า “สำราญ” มาจากภาษาเขมรว่า สมรล เป็นคำแผลงที่มีความหมายว่า ทำให้เบาลง ปลดปล่อย ไทยใช้ในความหมายว่า สุขสบาย ทำให้สุขสบาย มาจากคำเดิมภาษาเขมรว่า สรล มีความหมายว่า เบา ไทยใช้ในความหมายว่า สำราญ คำว่า สำราญปรากฏในตำแหน่งคำสุดท้ายของวรรคที่สี่ของบทแรกส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคแรกในบทต่อไปคือคำว่า “หาญ” มาจากภาษาเขมรว่า หาน มีความหมายคือ หาญ กล้า ไทยใช้ในความหมายว่า กล้า เก่ง เช่น ทหารหาญ (2) การเล่นเสียงสัมผัสในคือ สัมผัสที่ปรากฏอยู่ในวรรคเดียวกัน คำสัมผัสในมีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะส่งสัมผัสในวรรคเดียวกันและไม่ได้เป็นสัมผัสบังคับ แต่กวีนิยมใช้สัมผัสในเพื่อให้เกิดเสียงไพเราะยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบการใช้คำแผลงเพื่อสัมผัสสระภายในวรรคจำนวน 21 ครั้ง เช่น ...จึง**ดาร์ส**ตรัสสั่งไปทันที ให้เสนินำแขกเมืองมา... (Literacy matthayomsuksa level 4, 2014) จากคำประพันธ์มีการเล่นเสียงสัมผัสในวรรคเดียวกันปรากฏชัดกัน 2 คำคือคำว่า “ดาร์ส” กับคำว่า “ตรัส” เป็นการสัมผัสสระ อะ โดยคำว่า “ดาร์ส” มาจากภาษาเขมรว่า ฎาร์ส เป็นคำแผลง มีความหมายว่า ดาร์ส ไทยใช้ในความหมายว่า พุด (ใช้แก่เจ้านาย) มาจากคำเดิมภาษาเขมรว่า “ตราส” มีความหมายว่า ตรัส ไทยใช้ในความหมายว่า พุด

1.2 การใช้คำแผลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นเสียงสัมผัส

พยัญชนะ คือ การใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน วางไว้ในตำแหน่งต่าง ๆ ในบทประพันธ์ ทำให้บทประพันธ์มีความไพเราะคล้องจอง จากการศึกษาพบการใช้คำแผลงเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ จำนวน 41 ครั้ง เช่น ...เสียงเนียนนี้ร่าร้อง**สำราญ**ริงเรียกคู่... (Literacy matthayomsuksa level 5, 2014) จากคำประพันธ์ข้างต้นคำว่า “สำราญ” มาจากภาษาเขมรว่า สมรล เป็นคำแผลงที่มีความหมายว่า ทำให้เบาลง ปลดปล่อย ไทยใช้ในความหมายว่า สุขสบาย ทำให้สุขสบาย มาจากคำเดิมภาษาเขมรว่า สรล มีความหมายว่า เบา ไทยใช้

ในความหมายว่า สำราญ กวีเลือกใช้คำแผลงคำว่า “สำราญ” เพื่อเล่นเสียงสัมผัสอักษรกับคำว่า “รั้ง” และ “เรียก” ทั้งสามคำออกเสียง /ร/

2. การใช้คำแผลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นคำในฉันทลักษณ์ เป็นกลวิธีการนำเสนอความไพเราะในกาพย์กลอนนอกจากเกิดจากเสียงสูงเสียงต่ำ เสียงสั้นเสียงยาว เสียงหนักเสียงเบา และสัมผัส การเล่นคำเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้บทกวีเกิดความไพเราะ เพราะฉะนั้นกวีจึงถือว่าการเล่นคำ เป็นศิลปะที่สำคัญ โดยใช้อักษร คำ วลี หรือข้อความเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้ตามกฎเกณฑ์ เพื่อหวังผลในทางวรรณศิลป์ ทำให้เกิดเสียงประกอบและจังหวะลีลาที่ช่วยให้ไพเราะยิ่งขึ้น การใช้คำแผลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นคำใน ฉันทลักษณ์ ผู้วิจัยแยกการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การใช้คำแผลงเพื่อการซ้ำคำ และการใช้คำแผลงเพื่อการซ้อนคำ ดังนี้

2.1 การใช้คำแผลงภาษาเขมรเพื่อการซ้ำคำ คือ การใช้คำเดียวกันกล่าวซ้ำ หลายแห่งในบทประพันธ์หนึ่งบท เพื่อย้ำความให้หนักแน่นขึ้น การซ้ำคำในแง่วรรณศิลป์ จะช่วยสร้างความชัดเจนหนักแน่นของสารที่กวีต้องการสื่อ จากการศึกษาพบการใช้จำนวน 14 ครั้ง เช่น ...แต่ต้อง**ทำบุญ**จะนะซ้ำ ดูจะได้**ทำบุญ**มา... (Literacy matthayomsuksa level 5, 2014) จากคำประพันธ์กวีซ้ำคำว่า “**ทำบุญ**” ด้วยวิธีการซ้ำคำเดียวกัน แต่ปรากฏการวางหลายตำแหน่ง “**ทำบุญ**” มาจากภาษาเขมรว่า ทำบุญ เป็นคำแผลงที่มีความหมายว่า การทูล เนื้อความที่ทูล ไทยใช้ในความหมายว่า บอก กล่าว ยกขึ้นเทินหัว มาจากคำเดิมภาษาเขมรว่า ทูล มีความหมายว่า ทูล บอก ไทยใช้ในความหมายว่า บอก กล่าว (ใช้แก่เจ้านาย)

2.2 การใช้คำแผลงภาษาเขมรเพื่อการซ้อนคำ คือ การเอาคำเต็มสองคำซึ่งต่างเสียง แต่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกันมาควบให้ซ้อนกัน เพื่อไขความในอีกคำหนึ่งให้ชัดเจน จากการศึกษาพบการใช้ จำนวน 45 ครั้ง เช่น ...ทั้งโคลงและฉันท์ดู **ซ้ำจึงตริตำ**ริตาม... (Literacy matthayomsuksa level

6, 2014) จากคำประพันธ์จะเห็นว่า ตรีตำริ เป็นคำซ้อน กล่าวคือ คำทั้งสอง มีความหมายเดียวกันคือ คิต ไตร่ตรง ตรี เป็นคำเดิมมาจากภาษาเขมรว่า ตรีระ ภาษาเขมรและภาษาไทยมีความหมายเดียวกันว่า คิต ตรี่ตรง และ ตำริ เป็นคำแผลงมาจากภาษาเขมรว่า ฏูริระ ภาษาเขมรและภาษาไทยมีความหมายเดียวกันว่า คิต ไตร่ตรง

การศึกษาคำนี้จึงแสดงให้เห็นว่ากวีได้เลือกสรรคำภาษาเขมรมาใช้เป็นจำนวนมาก ทั้งในหมวดของคำราชาศัพท์ และหมวดคำทั่วไปในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายที่แท้จริงอันก่อให้เกิดจินตภาพในการศึกษาวรรณคดีในแบบเรียนวรรณคดีวิจัษ์ชั้นมัธยมศึกษา แสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวในการนำคำแผลงมาใช้ในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยการศึกษาวรรณคดีสมัยสุโขทัย จำนวน 1 เรื่อง พบการใช้คำแผลงในการเล่นเสียงเพื่อสัมผัสและการเล่นคำในฉันทลักษณ์ จำนวน 7 ครั้ง การศึกษาวรรณคดีสมัยอยุธยา จำนวน 2 เรื่อง พบการใช้คำแผลงในการเล่นเสียงเพื่อสัมผัสและการเล่นคำในฉันทลักษณ์ จำนวน 5 ครั้ง และการศึกษาวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 24 เรื่อง พบการใช้คำแผลงในการเล่นเสียงเพื่อสัมผัสและการเล่นคำในฉันทลักษณ์รองลงมา จำนวน 141 ครั้ง และด้วยสาเหตุเพราะวรรณคดีในสมัยรัตนโกสินทร์มีจำนวนเรื่องและจำนวนบทมากกว่าวรรณคดีสมัยอื่น ๆ จึงแสดงให้เห็นว่ามีการใช้คำแผลงภาษาเขมรในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ในสมัยรัตนโกสินทร์มากที่สุด รองลงมาคือสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา น้อยที่สุด จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาคำนี้ เป็นประโยชน์ต่อการแต่งคำประพันธ์ อันจะนำไปสู่ความความไพเราะและความงดงามทางวรรณศิลป์เป็นอย่างยิ่ง

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งแสดงให้เห็นลักษณะการใช้คำแผลงภาษาเขมรในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ในแบบเรียนวรรณคดีวิจัษ์ชั้นมัธยมศึกษา ของ

กระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 27 เรื่อง เมื่อศึกษาวรรณคดีประเภทร้อยกรองทั้งหมดพบลักษณะการใช้คำเพลงเพื่อการเล่นเสียงสัมผัสในฉันทลักษณ์ คือ การเล่นเสียงสัมผัสสระ จำนวน 32 ครั้ง การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ จำนวน 41 ครั้ง และ การใช้คำเพลงภาษาเขมรเพื่อการเล่นคำในฉันทลักษณ์ คือ การซ้ำคำ จำนวน 14 ครั้ง การซ้อนคำ จำนวน 45 ครั้ง จึงสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการนำ คำเพลงภาษาเขมรมาใช้ในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ และแสดงให้เห็นความรู้ ความสามารถของกวีในการนำคำยืมและคำเพลงภาษาเขมรเป็นจำนวนมากมาใช้ประพันธ์จนเป็นวรรณคดีที่มีความไพเราะ

References

- Commission. (2014). *Literacy matthayomsuksa level 5*. Bangkok, Thailand: Lat Phrao Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Educational Personal Printing Factory Office of the Basic Education Commission. (2014). *Literacy matthayomsuksa level 6*. Bangkok, Thailand: Lat Phrao Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Educational Personal Printing Factory.
- Kodkanok, J. (1999). *Chue satarnti pasa khmer nai pak tawanoo gchiangnui*. [Name of the place of Khmer language in the northeast]. Bangkok, Thailand: Sillapakorn University.
- Office of the Basic Education Commission. (2014). *Literacy matthayom suksa level 3*. Bangkok, Thailand: Lat Phrao Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Educational Personal Printing Factory.
- Office of the Basic Education Commission. (2014). *Literacy matthayomsuksa level 4*. Bangkok, Thailand: Lat Phrao Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Educational Personal Printing Factory Office of the Basic Education.
- Sangponsit, V. (1981). *Pa sa tang pra ted nai pasa thai*. [Foreign language in Thai language]. Bangkok, Thailand: Odian Store.
- Tongkamwan, C. (1971). *Lak pasa khmer*. [Khmer language principles]. Bangkok, Thailand: Soon Karn Ta Han rap.
- Warasarin, U. (2010). *Rongroi pasa khmer nai pasa thai*. [Trace the Khmer language in Thai language]. Nakhon, Thailand: Sillapakorn University.